

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava

Liis Säde

LAVASTUSEST “TÕRKSA TALTSUTUS” INSPIREERITUNA LAUANUKU VALMISTAMINE

Lõputöö

Praktilise osa juhendaja: Eero Ehala

Kirjaliku osa juhendaja: Eve Komissarov

Kaitsmisele lubatud.....

(Juhendaja allkiri)

Viljandi 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. LAVASTUSE “TÕRKSA TALTSUTUS” TUTVUSTUS.....	4
1.1 Nukud.....	5
1.2 Lauanukk	5
2. LAUANUKU TEGEMISE PROTSESS.....	7
2.1 Pea.....	8
2.2 Keha ja jäsemed	14
2.2.1 Küünarvarred	17
2.2.2 Jalanõud	20
3. ANALÜÜS.....	22
KOKKUVÕTE	24
KASUTATUD KIRJANDUS.....	25
LISAD.....	26
Lisa 1. Kunstniku kavand	26
Lisa 2. Katharina	27
Lisa 3. Kahtarina pead	28
SUMMARY	29

SISSEJUHATUS

Minu loov-praktilise töö eesmärgiks on valmis meisterdada lauanukk, mis on inspireeritud NUKU teatri lavastuse “Törksa taltsutus” peategelasest Katharinast. Seejuures soovin katsetada ja proovida erinevaid materjale ning tehnikaid.

Nukkude tegemisega olen vaid kokku puutunud Viljandi Kultuuriakadeemias õppides ühel semestril, kus pidime valmis tegema käpiknuku. Sealt edasi on minu huvi teatrinukkude vastu aina kasvanud ning kui pakuti välja idee, teha valmis täissuuruses lauanukk, võtsin selle rõõmuga vastu. Kuna tegemist on ikkagi suhteliselt suure ning keeruka nukuga, otsustasin seda lihtsustada, alustades nuku skeletist ja lõpetades viimistlusega. NUKU teatris töötab ühe nuku kallal mitu inimest, alustades nukutehnikust, kes teeb valmis nuku karkassi ja lõpetades nukumeistrite ja rätsepatega, kes annavad nukule vormi, riided ja grimmi. Kuna minu teadmiste ja oskuste pagas on selles vallas pigem väike ning soovin nuku valmis teha täiesti ise, siis on see nukk mulle pigem inspiratsiooniks.

Lõputöö olen jaotanud kolmeks osaks. Esimese peatüki olen üles ehitanud toetudes oma seminaritööle “Teatrinukkude materjalide ja tehnikate muutused ajas lavastuse “Törksa taltsutus” näitel”. Peatükis tutvustan põgusalt lavastust, autorieid ning tegelasi. Lisaks annan ka ülevaate, millist tüüpi nukke lavastuses on kasutatud. Teine osa keskendub aga nuku teostamisele, kus kirjeldan ja analüüsin nuku tegemist samm sammult. Toon välja, milliseid materjale ja tehnikaid kasutasin, mis õnnestus ja mis ei õnnestunud. Töö viimane, kolmas peatükk, on tegevuse ning eneseanalüüs.

1. LAVASTUSE “TÕRKSA TALTSUTUS” TUTVUSTUS

Autor: William Shakespeare

Tõlkijad: Georg Meri ja Rein Raud

Seadja: Rein Raud

Lavastaja: Merja Pöyhönen (Soome)

Kunstnik: Rosita Raud

Valguskunstnik: Margus Vaigur

Helilooja ja -kujundaja: Vootele Ruusmaa

“Lavastus “Tõrkса taltsutus” on üks esimesi William Shakespeare’i näidendeid. Originaalis on see publikut lihtsate vahenditega naerutav ja kahemõttelisustest kubisev lugu sellest, kuidas naine peab teadma oma kohta. Ometi on Shakespeare oma kaasaegseid väärtusi peegeldavale kondikavale üles ehitanud natuke ruumilisema loo, kuhu mahub ka suuremaid ja puhtamaid inimlikke tundeid, ehkki need jäävad lõppkokkuvõttes ikkagi karmide soorollide kuulutamise varju.” (Tõrkса taltsutus 2019)

Lavastuse seadja, Rein Raud, on aga öelnud: “Nukuteatri “Tõrkса taltsutus” on eelkõige lugu kahest noorest inimesest, kes seisavad silmitsi võltsi ja petliku maailmaga, kus nad mõlemad on muutunud omamoodi marginaalseteks kujudeks. Kohtumine teineteisega toob nende mõlema ellu aga pöörde”. (Raud 2019)

1.1 Nukud

Baptista - Bianca ja Katharina isa, rikas Padua aadlimees

Bianca - Baptista noorem tütar

Katharina - Baptista vanem tütar

Petruccio - Katharina tulevane abikaasa, aadlimees Padua lähedalt

Lucentio - Bianca tulevane abikaasa, noor aadlik Pisast

Tranio - Lucentio teener

Hortensio - Bianca kavaler

Vincentio - Lucentio isa, rikas aadlik Pisast

1.2 Lauanukk

Lavastuses on kasutusel lauanukud, mille esivanemaks võib pidada Jaapanist pärit bunnaku nukku (*Ningyō jōruri*). Bunnakud juhitakse traditsiooniliselt kolme inimese poolt. Kõige tähtsam ehk meister (*omo-zukai*), juhib nuku pead ja paremat kätt. Esimene assistent (*hidari-zukai*) juhib aga nuku vasakut kätt ning teine assistent (*ashizukai*) nuku jalgu. Nukunäitlejad on riietatud tavaliselt musta nii (välja arvatud meister, kelle nägu on publikule nähtav), et nende keha ja pea on kaetud. Nukud on suured: 90cm - 140cm, olenevalt nende vanusest ja soost. Kõige suuremad nukud on mehed ning võivad kaaluda kuni 5kg. (Tschudin 2013)

Lauanukk on aga lihtsustatud vorm bunnakust. Sarnaselt neile juhitakse ka lauanukke tagant, kas varraste abil või liigutades nuku pead ja käsi otseselt oma käega. Lauanukkudel ei ole nii kindlat reglementi nende juhtimisel nagu seda on bunnakul. Termin lauanukk tuleneb sellest, et laud või lava, kus nukkudega mängitakse on tavaliselt laua kõrgusel. Nukunäitleja seisab selle taga. Lauanukkud võivad olla liigendatud, kuid on ka olemas nukke, mis on natuke jäigemad, mida saab vastavalt vajadusele kindlatesse poosidesse sättida. (Violette 2010).

Lauanukkudega mängitakse tavaliselt sirmidega ümbritsetud lavakarbis. Nukunäitlejad on riietatud musta. Kahe läbiva valgusvooga tekitatakse lavale ala, kus nuku taga seisvad

näitlejad jäävad pimedusse. Lauanukkudega mängides ei piirduta enam vaid laudadega, tihti kasutatakse mängupõrandana ka põrandat või dekoratsioonide osi. Sõltuvalt lavastaja soovist, on kas nukk ja näitleja võrdselt esiplaanil või on tähelepanu keskmes vaid nukk. (NUKU teatri muuseumi saal)

2. LAUANUKU TEGEMISE PROTSESS

Lavastusega “Tõrksa taltsutus” tutvusin esmakordselt oma seminaritööd kirjutades, kus uurisin ja analüüsin selles lavastuses olevaid nukke. Sellest tulenevalt sai ka minu lõputöö eesmärgiks valmis teha üks lauanukk. Nuku kavandid ja pildid sain lavastuse kunstnikult Rosita Raualt ning NUKU teatri nukumeistrilt Annika Aedmalt.

Tegelane Katharina sai valitud, kuna ta oli kõigest nukkudest kõige väiksem. Lisaks ei olnud tal väga värvikirevaid riideid ning mulle tundus, et ta on kõigist teistest nukkudest minule kõige jõukohasem. Nukku tehes säilitan karakterile iseloomulikud tunnused: tema riietuse, grimmi, soengu ja värvitoonid. Samuti ei muuda ma nuku suurust, vaid teen selle originaalmõõdus.

Nuku tegemist alustatakse peast, kuna see määrab ära tavaliselt ülejäänud keha suuruse ja pikkuse. Pea on nukul tavaliselt proportsionaalselt suurem kui inimesel. Kui inimkeha proportsioonid näevad ette, et pea on 1/8 kehast siis nukul on see 1/5 mõnikord isegi 1/4 kehast. (Säde 2020)

Keha tegemist alustatakse järjekorraga seest väljapoole. Seega asun järgmisena meisterdama nuku skeletti, kus võtan aluseks Katharina originaal karkassi, mis on tehtud vineerist ja vedrudest. Lisaks on Katharinal pea sees mehhanism, mille abil on võimalik liigutada suud ning silmi. Nii nagu ka eelnevalt välja toodud, lihtsustan ma nukku ning mehhanismi ma ehitama ei hakka. Kehale ning jäsemetele annan massi kasutades erinevaid materjale ning tehnikaid.

2.1 Pea

Nuku tegemist alustasin plastiinimassist pea modelleerimisega. Nuku kogupikkuseks on umbkaudu 1m ning, kuna nuku pea on tavaliselt 1/5 keha suhtes, siis arvestasin, et pea suuruseks võiks tulla ligi 20cm.

Foto: Liis Säde. Plastiini massist vaseliiniga üle tehtud nukupea

Selleks, et peast kipsist vorm võtta, oli see aga vaja esmalt pooleks lõigata. Siinkohal otsustasin, et lõikan pea pooleks nii, et eraldan kukla näost. Selleks kasutasin esmalt niiti, kuid kiiresti sain aru, et selline meetod nii suure pea puhul ei toimi. Niit kippus katki minema ning kui proovisin niiti tugevdada, kasutades kolme niiti korraga, läks niit veel vaevalisemalt läbi. Seega võtsin appi noa ning tegin selle abil pea pooleks. Ma teadsin, et sellisel viisil riskin ma sellega, et pea enam nii ilusti kokku ei pruugi minna, kuid kahjuks ei olnud mul olemas teisi vajalikke tööriistu, millega seda pooleks teha.

Noa abil pea pooleks lõigatud, valasin kokku kipsipulbri ning vee ning võtsin pea pooltest negatiiv vormi. Jätsin vormid ööseks kivistuma. Järgmisel päeval võtsin aga plastiliini vormist välja. Koheselt sain aru aga ühest suurest veast/probleemist. Pea negatiivvormist ei ole võimalik koos kuklaga kõrvade vormi võtta. Probleem seisnes selles, et kõrvad läksid liiga sügavale vormi sisse ning selleks, et neid hiljem ilusti koos kukla osaga kätte saada, oleksi pidanud ilmselt kipsvormi ära lõhkuma. Seega otsustasin võtta vormi ilma kõrvadeta ning teha need hiljem.

Foto: Liis Säde. Nukupea negatiivvormid

Kui originaal nuku pea oli tehtud papjeemašega, kasutades PVA liimi ning lahjendades seda vajadusel veega, otsustasin mina esialgu proovida hoopis jahu ja vee seguga. Paljud papjeemašega tegelevad inimesed on just seda meetodid soovitanud, kuna see pidavat olema väga vastupidav. Selleks segasin kokku vee ja jahu segu 1:1, lisades ka natuke soola, et mask hallitama ei läheks ning asusin tegutsema (TheArtfulness 2020). Esmalt katsin kipsvormid üle vaseliiniga, et hiljem papjeemašee sellest ilusti lahti tuleks. Seejärel asusin laduma ajalehe kihte. Algselt tegin nii nagu soovitati retseptis: kastsin rebitud paberitüki segu sisse ning näppudega libistasin liigse massi maha. See meetod osutus aga liiga

räpaseks. Käed olid üleni jahumassiga koos ning vormi panemisel kippusid ajaleheribad sõrmede külge kinni jääma. Seega otsustasin hoopis ajalehe ribad pintsliga näppude vahel

Foto: Liis Säde. Jahumassiga papjeemašee tegemine

üle katta ning, siis see vormi asetada. Kui tavaliselt PVA-liimiga tehes laotatakse kohe ära nii palju kihte, kui vaja siis siin soovitati panna vaid üks kiht ning lasta sellel, siis täiesti ära kuivada. Selleks kulus umbes kaks ööpäeva. Alles kolmanda päeva hommikul sain teise kihi peale laduda. Edasi tegutsesin juba kavalamalt ning panin papjeemašee puhuri kätte kuivama. Seekord kuivas kiht aga poole kiiremini ning kolmanda kihi sain peale panna juba järgmise päeva hommikul. Pärast kolmanda kihi kuivamist, sain aru, et sellisel meetodil jätkamine võtab väga palju aega, isegi liiga palju aega ning võtsin kuivanud pea vormist välja.

Sellisel meetodil papjeemašee tegemine oli küll minu uus ja põnev, kuid aja seisukohalt ei ole see just kõige mõistlikum viis. Lisaks oli pea vorm mõne päeva pärast end märgatavalt kokku tõmmanud, mille põhjuseks võis olla ilmselt paberite liigne leotamine vees (Papier Mache 2020) või papjeemašee vormist liiga varajane väljavõtmine.

Foto: Liis Säde. Jahumassiga tehtud papjeemašee

Otsustasin, et kõige mõistlikum on siiski teha nuku pea PVA-liimi ja vee seguga, nii nagu ka Katharina pea. Pead tehes toimsin samamoodi nagu ka jahu ja vee seguga tehtud nuku peaga. Kuid sel korral sain rahulikult kõik kihid (kokku viis) kohe peale laotud. Kuivamiseks andsin aega umbes kaks päeva.

Nii nagu eelnevalt mainitud ning kardetud, tekkiski mul probleem pea kokkupanekuga. Kuna pooled olid piisavalt deformeerunud ei läinud pea alumine pool enam ilusti kokku. Kukla poolne osa oli märgatavalt lühem kui näo poolne osa. Selleks, et pooled ikkagi kokku läheksid, tekitasin kukla poolsele pea poolele PVA-liimi sees läbi leotatud kätekuivatuspaberi massi, mille ma vastavalt kujule pea tagumisele poolele külge kleepisin. Kui pea kuju oli taastatud, sain pooled Super Attack liimiga kokku kleepida ning vajadusel ka veel papjeemašee üle teha. Pea tagumisele poolele sai lõigatud ka ava, et sinna hiljem kinnitatava puupulga abil oleks võimalik nukuga mängida.

Seejärel asusin tegema kõrvu, mille ma voolisin välja plastiliini massist. Vormi võtsin kõrvadest papjeemašee abil pealt poolt ning negatiiv vormi ma neist ei võtnud. Kui kõrvad olid kuivanud, lõikasin papjeemašee pooleks, liimisin mõlemad kõrva pooled taas kokku ning kinnitasin need pea külge.

Foto: Liis Säde. PVA-liimiga tehtud papjeemašee pea, nõõrist juuksed

Originaal nukul, Katharinal, ei olnud nägu pahtliga üle tehtud, kuid kuna minul tekkis ikkagi näol natuke ebatäpsusi, tegin ma siiski selle õrnalt puidupahtliga üle ning hiljem lihvisin peeneteralise liivapaberiga selle üle. Seejärel värvisin näo akrüülidega.

Järgmisena asusin tegema juukseid. Katharinal oli tehtud need kahel erineval meetodil: hobusesaba ja tukk oli meisterdatud jõhvist ning ülejäänud juuksed olid kleebitud pea peale. Hobusesaba ja tuka jaoks kasutasin mina aga parukat, mis tuli mul ise ära värvida, kuna täpselt sellist tooni parukat nagu mina soovisin, poes ei leidunud. Lisaks on Katharina juustes erinevaid siniseid ning lillakaid toone, ning see oleks tähendanud seda, et ma oleks pidanud ostma mitu parukat. Selline lähenemisviis ei oleks olnud just kõige mõistlikum.

Lõikasin parukalt esialgu ära vaid väikese salgu juukseid, mille peal ma saaksin erinevaid värimismeetodeid katsetada. Otsin internetist erinevaid võiamlusi, kuidas parukat värvida. Põhiline, mis sünteetiliste parukate puhul soovitati, oli neid leotada võimalikult kõrge alkoholisisaldusega värvitud lahuses (Poletti 2020). Kahjuks, ei tahtnud erinevad värvilahused sinna peale üldse kinni hakata ning isegi kui tundus, et värv jäi peale, siis kraani alt korra veest läbi lastes oli värv jälle kadunud. Keetsin juukseid äädika ja punase kapsa lahuses, kuid kahjuks ka see meetod ei toimunud.

Foto: Liis Säde. Juuste värvimine kangavärvidega

Pärast mitmeid ebaõnnestumisi tellisin omale viimaks poest kangavärvid (lilla ja sinise). Jagasin paruka juuksed patsidesse ning lõikasin need otsast ära. Seejärel jagasin enam vähem võrdselt patsid ära ning panin nad vastavalt, kas lilla või sinise kangavärvi lahusesse kümneks minutiks likku. Välja võttes jätsin nad ajalehe peale ööks kuivama. Järgmisel hommikul kammisin kuivanud juuksed ilusti lahti ning kinnitasin kuuma liimi abil pea külge. Ülejäänud juuksed tegin pea peale aga sünteetilisest nõõrist, mille ma lahti harutasin ning PVA-liimiga nuku pea külge kinnitasin. Teadsin, et kangavärvidega on ka

originaal nuku juuksed värvitud, kuid soovisin siiski katsetada ja lootsin, et sarnane tulemus on võimalik saada ka teiste meetoditega.

2.2 Keha ja jäsemed

Keha karkassi meisterdamisel ma väga palju katsetada ei soovinud ning läksin pigem kindla peale välja. Tegin valmis kavandi. Juhendaja Eero Ehale soovitusel lõi rindkorvi ja puusad vineerist ning jäsemed 1,5cm läbimõõduga puupulkadest. Pulkade ühendamiseks kasutasin nahka ning nende kinnituseks naelu ja kruve. Lisaks ehitasin ka nuku seljale puupulkadest sanga.

Foto: Liis Säde. Nuku karkass tagant ning eest

Lihaste ning kehale massi andmisel lähtusin aga jälle loovamalt ning katsetasin erinevaid materjale ja tehnikaid. Kehale mahu andmist alustasin rinnakorvist. Esiialgu oli mõte teha see mitmest porolooni kihist, et selle abil ruumilisus tekitada. Liimisin Tixoga kaks kiht 5cm porolooni kokku ning asuvin kääridega porolooni vormima. Kahjuks osutus aga

selline meetod liiga aeganõudvaks, ning vead ning ebatäpsused olid lihtne tulema. Seega otsustasin sellisel viisil keha tegemisest loobuda.

Foto: Liis Säde. Porolooniga kaetud karkass ning viimases etapis nuku keha

Järgmisena proovisin toimida sarnaselt originaal nukule, mis oli tehtud mati materjalist ning kokku pandud, sarnaselt riitele lõigetest. Otsisin internetis erinevaid lõikeid ning katsetasin meeletult. Kahjuks aga käis see mulle siiski üle jõu ning asusin otsima uut meetodit.

Kuna materjale, millest nukule mahtu anda oli piiratud, proovisin kasutada siiski uuesti porolooni. Seekord ei üritanud ma kihte omavahel kombineerides vormi luua, vaid lõikasin välja vastavad ribad, mille ma ümber vineerist kere tõmbasin ning Tixoga kinni liimisin. Vormid jäid küll natuke lamedad, kuid üldmulje mõjus palju puhtamana.

Kehaosade katmiseks kasutasin linast õhukest riidet. Lõikasin välja vajalikud lõiked vastavalt kehaosadele ning liimisin nad Tixo abi porolooni külge. Kuna kangas ei veninud

ja oli väga õhuke, oli sellega väga raske töötada. Kui proovisin ääred ilusti maha suruda jäid nad karvased, liimides aga ääred tagasi jäi see liiga reljeefne.

Jalgadele ning õlavartele andsin mahtu nii nagu kehale: lõikasin välja porolooniribad ning venitasin nad ümber puupulkade. Kinnituseks kasutasin jällegi Tixot. Proovisin ka jalgu nii, nagu ka keha, linase riidega katta, kuid tulemus jäi ikkagi kole, erti veel kohtadest, kus oli vaja riie niidiga kokku tõmmata. Lõpuks ostsin poest laste puuvillased sukkpüksid ning venitasin need poroloonist üle. Tulemus jäi mitmeid kordi parem ning ka töö läks palju kiiremini.

Kuna nuku õlavarred jäid nähtavale ning tahtsin, et need oleksid sama tooni, mis ka nuku särgi alt nähtav keha, tuli mul ikkagi nende puhul kasutada seda sama linast riidet. Lõikasin välja vastava kujuga riidetükid ning õmblesin nad õmblusmasina abil kokku. Seekord jäi aga tulemus palju kenam. Seega oleks võinud ka isegi jalgade juures sama meetodit kasutada aga kuna tol hetkel ei suutnud ma selle materjaliga enam tööd teha, jäi see sinnapaika.

Kõige viimase etapina keha juures, tuli nukule õmmelda selga riided. Ka nende tegemisel lähtusin nii stiilt, värvipaletilt, kui ka materjali omaduste poolest originaal nukust (Lisa 2). Kui särgi selga õmblemine oli pigem lihtne, kuna lõiked sai võtta otse keha pealt, siis pükste tegemine oli juba palju keerulisem. Algul proovisin püksid teha tüllist, kuid kuna õmmeldes kippusid nõelad riidest välja kukkuma ning õmblused viltu minema, ei jäänud tulemus just kuigi ilus. Lisaks oli tüll ikkagi liiga läbipaistev. Seega läksin ostsin poest uue kanga. Järjekordselt sain aru, kui suurt rolli mängib õige materjali (riide) kasutamine. Kui tüllist pükse tegin peaaegu, et terve päeva, siis läbikumavast *stretch* kangast püksid said valmis vähem kui poole tunniga.

2.2.1 Küünarvarred

Kuna Katharina käed olid alates küünarvarrest jäigad ning tehtud kahekomponentsest vahust üritasin, lähtusin ka mina materjali valikul just nende omadusi silmas pidades (jäikus).

Käte tegemist alustasin sarnaselt peaga: esmalt voolisin valmis plastiliini massist vajaliku vormi, kuid edasi toimisin juba natuke erinevalt. Käelaba lõikasin ma aga hoopis neljaks. Eraldasin esmalt pöidla niidi abil käelabast ning lõikasin siis nii käelaba, kui ka pöidla pooleks. Seejärel võtsin kõigist käe osadest sarnaselt peale kipsist vormi. Kui kips oli kuivanud, võtsin voolimismassi sealt seest välja ning määrisin vormi vaseliiniga kokku.

Foto: Liis Säde. Neljaks osaks lõigatud labakäsi

Käelabad tegin samamoodi papjeemašest, kuid seekord proovisin seda teha kalaliimiga. Kuna ma ei olnud varem kalaliimiga tööd teinud ja kartsin sama viga korrata, mis jahu seguga (ladudes korruga palju kihte peale ja riskida sellega, et vorm üldse ära ei kuiva),

alustasin ühest kihist ning jätsin seejärel kuivama. Minu üllatuseks kuivas kiht paari tunniga ning sain peale laduda ka juba järgmise kihi (kokku tuli kihte neli). Käe vormist välja võttes aga selgus, et plastiliini mass oli kipsi sees niivõrd ära vajunud, et sõrmeotsad ei läinud enam väga hästi kokku. Selleks, et need ikkagi kuidagimoodi kokku saada, võtsin appi kuumaliimi ning täitsin sellega ka vajalikud tühimikud. Ka käsi jäi liiga tekstuurne (nagu ka pea). Seega pahteldasin käe üle. Pahtliga kätt üle kattes selgus aga tõsiasi, et oleks pidanud ikkagi rohkem kihte laduma. Kohati oli käsi pehme ning pahtlit peale pannes ning lihvides kippus see murenema.

Foto: Liis Säde. Kalaliimiga tehtud papjeemašee

Teise käe tegin ka papjeemašeest, kuid kasutasin kalaliimi asemel PVA-liimi. Ka see käsi oli oma kuju vormis natuke muutnud, kuigi üritasin seda kätt juba palju ettevaatlikumalt kipsi asetada. PVA-liimiga tehtud käsi oli aga palju jäigem ning seda oli ka seetõttu palju raskem omavahel kokku liimida. Vajalikud tühimikud täitsin samuti kuumaliimiga ning lõikasin noaga enam vähem näpu kujuliseks. Samamoodi katsin ka selle käe pahtliga üle.

Sellisel viisil käe tegemine võtab väga palju aega ning nõuab täpsust ja kannatust. Kuna minul ei olnud papjeemašee just kõige paremini õnnestunud, võtis käe nn parandamine ja viimistlemine palju aega.

Foto: Liis Säde. Papjeemašeeist ja penost küünarvarred ning viimistlusjärgus küünarvars

Käevarred lõikasin välja penoplastis ning kinnitasin kuuma liimi abil käelabade külge. Käed viimistlesin üle akrüüliga ning käsivartele meisterdasin riidega kaetud porolooniga Katharinale iseloomulikud käevõrud.

Huvi pärast sai proovitud ka käsi 3D printeriga teha. Proovisin internetist leida võimalikult sarnase asendiga käe nagu originaalnukul. Ilmselt on võimalik ka ise vastav käsi arvutis valmis modelleerida, kuid minul need oskused puuduvad, seega tuli leppida sellega, mis antud hetkel internetist leida oli. Programmi Ultimaker Cura abil panin paika käe mõõdud ning juhendaja abiga sai vastav 3D mudel välja prinditud.

2.2.2 Jalanõud

Katharinal olid kingad tehtud stüroksist ja kaetud papjeemašega. Jalatalla alla oli pandud vineer. Ka mina toimin sarnaselt, kuid stüroksi asemel kasutasin penoplasti ning MDF plaadist lõikasin tikksaega välja jalatallad, mille ma montaaživaht Makroflexi abiga penoplasti külge liimisin. Lisaks katsin kingad üle ka puidupahtliga.

Kuna kahjuks Makroflex paisus talle all, jättis see nähtavale koleda tekstuuri, proovisin küll noaga võimalikult palju vahtu ära kraapida, kuid tulemus oli ikkagi silma kriipiv. Kuna kahjuks aeg pressis peale, värvisin ma need kohad lihtsalt tumeda värviga üle. Ilmselt oleks saanud sellist olukorda vältida, kui oleks taldade peale kuivamise hetkeks raskuse peale asetanud.

Foto: Liis Säde. Penoplastist kingade meisterdamine

Foto: Liis Säde. Valmis nukk

3. ANALÜÜS

Nuku tegemisel sain proovile panna kõik oma oskused ja teadmised senisest õpitust. Läbi sai proovitud ja katsetatud enamus materjale, millega olin akadeemias õppides kokku puutunud. Nii penoplast, papjeemašee, poroloon, matimaterjal. Lisaks õppisin juurde ka veel 3D programmi Ultimaker Cura kasutamise.

Kokkupuude elektriliste tööriistade kasutamisega oli küll varasemalt olemas aga see on olnud pigem väike. Olen neid alati pigem peljanud ning kasutanud neid tööriistu vaid äärmisel vajadusel. Kui enamus ajast nuku tegemisel õnnestus mul elektriliste tööriistade kasutamist vältida, siis kingataldade lõikamisel mul kahjuks enam pääsu ei olnud. Seega pidin kätte võtma tikksae ning vaprasevärinate saatel need välja lõikama.

Katsetatud sai meeletult, eriti just juuste puhul. Proovisin palju erinevaid lahuseid, kuid ükski neist kahjuks ei toiminud. Kui aga ostsin lõpuks kanagavärvid ning need ilusti juuksed ära värvisid oli õnn suur. Väga palju aega läks ka muidugi selle peale, et kasutasin valesi materjale. Näitena saab siin tuua nuku käsivarte tegemist, milleks ma raiskasin tohutult energiat, proovides panna toimima midagi, mis antud olukorras ei toimi. Kuigi soovisin oma töös palju katsetada, seadis mulle siiski piirangud suuresti materjalide kättesaadavus ning olemasolu.

Lauanuku tegemine sellisel tasemel ehk võtta ja proovida järgi teha midagi, mis on tehtud oma ala professionaalide poolt, oli igati raske katsumus. Suureks faktoriks oli ka nuku suurus. Olen valmis teinud küll kápiknuku, kuid 1m lauanukk on hoopis midagi muud. Mida suurem on nukk, seda raskem on kõike hallata. Seetõttu on ka vead lihtsamad tulema.

Mitte hetkekski ei tohtinud jääda ühe väikse detaili kallal nokitsema, vaid pidevalt tuli jälgida nukku tervikuna.

Kui vanasõna ütleb, et üheksa korda mõõda ja ühe korra lõika, siis mina vaid lõikasin ja lootsin tihti heale õnnele. Ühe korra kümnest läks selline meetod õnneks, ülejäänud üheksa aga läks asi luhtus. Ka sellest tekkisid minu probleemid: ma tegin asju tormakalt ja valesti ning hiljem siis kas mässasin tükk aega, et asi jälle korda saada või alustasin üldse otsast peale. Lõpuks läks ikka sama kaua aega kiirustamisega ja hiljem korrigeerimisega, kui oleks asja teinud aeglaselt ja korralikult.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö eesmärgiks oli valmis ehitada NUKU teatri lavastuse “Tõrksa taltsutus” peategelasest Katharinast inspireeritud lauanukk. Seejuures soovisin katsetada erinevaid materjale ja tehnikaid. Nuku tegemiseks läks mul aega umbes poolteist kuud. Nii suure nuku tegemine oli kindlasti heaks proovikiviks, kus sain rakendada oma eriala teadmisi.

Töö teoreetilises osas tutvustasin lavastust “Tõrksa taltsutus” ning kirjeldasin, millist tüüpi nukke on seal kasutatud. Praktilises osas andsin aga ülevaate nuku valmistamise protsessist ning analüüsisin erinevate materjalide ja töövõtete kasutust. Viimane peatükk keskendus aga analüüsile.

Iseseisvalt nuku tegemine andis mulle juurde hulganisti uusi teadmisi ja kogemusi. Sain teha nii puidu- kui ka inseneritööd, tunda end rätsepana õmmeldes nukule riideid ning juuksurina lõigates ja punudes nukule soengut. Kindlasti oli kogemus seda väärt ning tulemusega jäin üldpildis rahule.

KASUTATUD KIRJANDUS

NUKU teatri muuseumi saal. 2020.

NUKU. 2020. Tõrksa taltsutus. NUKU teatri koduleht. <http://www.nuku.ee/et/t%C3%B5rksa-taltsutus>, (29.03.2020).

Poletti, A. *How to dye a synthetic wig*. https://www.youtube.com/watch?time_continue=591&v=ZvuLYTi3peg&feature=emb_logo, (18.05.2020)

Säde, L. 2020. Teatrinukude materjalide ja tehnikate muutused ajas lavastuse “Tõrksa taltsutus” näitel. [Seminritöö]. Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi

The Artfulness. 2020. *How To Do Paper Maché*. <http://theartfulness.com/how-to-do-paper-mache/>, (17.05.2020).

Tschudin, J. J. 2013. *Bunraku*. <https://wepa.unima.org/en/bunraku/>, (17.05.2020).

Violette, M. 2010. *Tabletop Puppetry*. <https://wepa.unima.org/en/tabletop-puppetry/>, (29.02.2020).

LISAD

Lisa 1. Kunstniku kavand

Foto: Rosita Raud

Lisa 2. Katharina

Foto allikas: nuku.ee

Lisa 3. Kahtarina pead

Foto: Rosita Raud

SUMMARY

The objective of this final work was to build a tabletop puppet inspired by Katharina, the main character of the play “Tõrkosa taltsutus”. At the same time, I wanted to experiment with different materials and techniques.

Making this puppet, gave me a lot of new knowledge and experience. I was able to do both wood and engineering work, feel like a tailor, sewing clothes for a puppet and, as a hairdresser, cutting and braiding a hair for a puppet. The experience was definitely worth it and I was satisfied with the result overall.

The work was divided into three chapters. The first chapter was based on my research paper “ Tearinukkude tehnikate ja materjalide muutused ajas lavastuse “Tõrkosa taltsutus” näitel.”. In the chapter, I briefly introduced the production, authors and characters. In addition, I gave an overview of the types of puppets used in the play. The second chapter focused on making the puppet, where I described and analyzed how to make a puppet step by step. The last, third chapter was focused on self- and activity analysis.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liis Säde

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose,
Lavastusest “Tõrkosa taltsutus” inspireerituna lauankuk valmistamine
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Eero Ehala ja Eve Komissarov,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liis Säde

18.05.2020